

Riigikogu riigikaitsekomisjoni istungi protokoll nr 130

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 17. märts 2025

Algus 11.15, lõpp 13.05

Juhataja: Kalev Stoicescu (esimees)

Protokollija: Irene Kiil (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga

Komisjoni ametnik: Aivar Engel (nõunik-sekretariaadijuhataja)

Puudus: Meelis Kiili

Kutsutud: Kaitseministeeriumi õigus-ja haldusküsimuste asekanstler Margit Gross, õigusosakonna juhataja Kristel Urke, õigusloome valdkonna juht Eda Loo-Suun, Kaitseministeeriumi ametnik; Mereväe ülemas asetäitja mereväekapten Johan-Elias Seljamaa; Kaitseliidu peastaabi ülem kolonel Eero Rebo ja üldosakonna juhataja Maire Hirmat; mereõiguse ekspert Heiki Lindpere; Telia AS võrgu- ja infrastruktuuri valdkonna juht Toivo Praakel ning Eve Talts; Eleringi AS taristu turbejuht Karl Kristian Kits, Riigikogu Kantslei kommunikatsioonijuht Karin Kangro (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud Kaitseväe korralduse seaduse ja majandusvööndi seaduse muutmise seaduse (merejulgeoleku tugevdamine) eelnõu (565 SE I) teise lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Kalev Stoicescu teatas, et lisas komisjoni homsesse, 18.03.25 päevakorraprojekti istungi. Kell 15 algavale istungile on kutsutud kaitseminister Hanno Pevkur ja Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse peadirektori asetäitja Katri Raudsepp, kes annavad ülevaate laskemoona ja muude kaitsevaldkonna hangete hetkeseisust.

Riigikogu riigikaitsekomisjoni nädala (17.03.2025-23.03.2025) töökava

Komisjoni istung esmaspäeval, 17.03.2025 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud Kaitseväe korralduse seaduse ja majandusvööndi seaduse muutmise seaduse (merejulgeoleku tugevdamine) eelnõu (565 SE I) teise lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

Kohtumine esmaspäeval, 17.03.2025 kell 16.00

1. Riigikaitsekomisjoni esimees Kalev Stoicescu kohtub Prantsusmaa Rahvusassamblee riigikaitsekomisjoni liikme Emeric Salmoniga

Riigikaitsekomisjoni ja majanduskomisjoni ühine istung teisipäeval, 18.03.2025 14.00

1. Meretuulikute mõju riigikaitsele süsteemidele käsitleva uuringu tutvustus
2. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäeval, 18.03.2025 kell 15.00

1. Kaitsevaldkonna hanked

Komisjoni istung neljapäeval, 20.03.2025 kell 14.00

1. Hädaolukorra seaduse muutmise seaduse eelnõu (589 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Osalemine seminaril reedel, 21.03.2025 kell 10.00

1. Riigikaitsekomisjoni esimees Kalev Stoicescu osaleb Kaitseministeeriumis toimuval Balti riikide ja Saksamaa julgeolekuseminaril

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Kalev Stoicescu, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud Kaitseväe korralduse seaduse ja majandusvööndi seaduse muutmise seaduse (merejulgeoleku tugevdamine) eelnõu (565 SE I) teise lugemise ettevalmistamine

Arutati eelnõu ja eelnõu kohta ettevalmistatud juhtivkomisjoni muudatusettepanekute projekte.

Margit Gross sõnas, et Kaitseministeeriumi ja Kaitseväe jaoks on oluline, et eelnõu saaks heaks kiidetud, sest merejulgeoleku tagamine vajab tugevdamist seaduslikul tasandil. Kaitseväel peavad olema õigused kohaldada Eesti merealal erinevaid meetmeid ja muu hulgas kasutada jõudu. Jõu kasutamine ja erinevate meetmete rakendamine peab olema paindlik ning paindlikkust ja erinevaid meetmeid on eelnõus kirjeldatud.

Johan-Elias Seljamaa ütles, et selle seaduse muudatusega luuakse raamistik, mille kohaselt merevägi vastutab julgeoleku ja reageerimise eest merel, seejärel saab välja töötada riiklikud

tõlgendamised UNCLOS-i (*United Nations Convention on the Law of the Sea*) osas.

Eero Rebo sõnas, et õigusselgus hõlbustaks Kaitseliidul avalik-õigusliku organisatsioonina kiiremini ja selgemini oma võimetega kaasuda.

Heiki Lindpere kommenteeris majandusvööndi seaduse muutmisega seonduvat. H. Lindpere sõnul ei ole Eestis mandrilava, territoriaalmere, sisemere, merepõhja ja selle all asuva maapõue seadusi. Merepõhja ja selle all asuva maapõue seadused on olulised kaitsmaks juriidilises mõttes kaableid ja torujuhtmeid. Kaablid ja torujuhtmed ei ole loodusvarad, vaid mandrilava objektid. Välja tuleb töötada mandrilava seadus ja vastu võtta territoriaalmere seadus kaitsmaks õiguslikult korrektselt mandrilaval asuvaid objekte. H. Lindpere arvates võiks täiendada riigipiiri seadust ja lisada § 13 lõikesse 1² punkt 13 „laeva ankru tahtlik või hooletusest tingitud lohistamine merepõhjas, millega tekitatakse kahju seal lebavatele kaablitele või torujuhtmetele“.

Kalev Stoicescu palus Kaitseministeeriumi esindaja kommentaari mandrilava seaduse ja territoriaalmere seaduse kohta.

Margit Grossi sõnul mandrilava seadust ei ole, aga mis puudutab tänaseid vajadusi ja sekkumist võimaldavate piiravate meetmete andmist Kaitseväele, siis see võimalus on täna olemas sätestades need õigused Kaitseväe korralduse seaduses. M. Gross selgitas majandusvööndi seaduse muutmise eesmärgi. Oluline on saada Kaitseväele vajalikud volitused.

Heiki Lindpere sõnul näeb ta vastuolu õigusruumi kehtestamise detailide osas.

Margit Grossi sõnul on Justiitsministeerium eelnõu üle vaadanud ja pidanud sobivaks, et viide Kaitseväe volitustele tehakse majandusvööndi seaduses.

Mati Raidma küsis, et kas Soomel on mandrilava seadus, merepõhja ja selle all oleva maavara seadus ja territoriaalmere seadus.

Kalev Stoicescu küsis Telia ja Eleringi esindajate kommentaari rikete kohta, tegevusi rikete korral, ning mereväe esindajalt võimevajaduste kohta.

Toivo Praakel rääkis viiepäevasest loa andmisest. Ettevõtetel on suutlikkus reageerida kiiremini ja alustada remonditegevusi operatiivsemalt. Merekaablid ei vaja erilist hooldust ja regulaarselt üle ei vaadata. T. Praakel selgitas tegevusi rikete korral.

Eda Loo-Suun kommenteeris loa andmisega seonduvat ning sõnas, et Riigikogu menetluses olevas eelnõus seda sätet ei ole, see lisandub rakendusaktis ning enne selle andmist on võimalik seda täpsustada.

Karl Kristian Kits kinnitas, et koostöö mereväega on pidev nii intsidentide ajal kui ka intsidentide väliselt.

Johan-Elias Seljamaa vastas võimearenduste kohta. Patrulllaevade ehitamisel tuleb

arvestada nende ülesannetega, mis mereväele pandud on.

Margit Grossi sõnul on eelnõus säte, mille kohaselt saab meetmete rakendamise tagamiseks kaasata ka välisriigi relvajõudusid.

Mati Raidma küsis ekspertarvamust, et kas kaablid merepõhjas „lebavad“ või on sinna „paigaldatud“.

Toivo Praakeli sõnul on kaldavööndis kaabel uuristatud pinnasesse, kaldast kaugemal lebab kaabel mere põhjas, muda sees. Rääkides laevade tuvastamisest märkis T. Praakel, et olukorda raskendab asjaolu, kui alus ei ole sisse lülitanud automaatset identifitseerimis-süsteemi (AIS).

Johan-Elias Seljamaa ütles, et Eesti territoriaalmerel ja enamuses majandusvööndis on radarikate olemas ning tuvastamisega probleeme ei ole.

Raimond Kaljulaidi sõnul ei ole teada, kas senised intsidendid Läänemerel on olnud tahtlikud või hooletusest tingitud. Eraettevõtted on oma klientide teenindamiseks paigaldanud merre taristu raha teenimiseks ja neil on klientide ees kohustused. R. Kaljulaidi arvates kantakse selle eelnõuga erasektori probleem Eesti Vabariigi maksumaksja kulusse. Miks peab merevägi ja Eesti maksumaksja ühenduste toimimist sellisel viisil tagama, nagu see eelnõu praegu ette näeb?

Kalev Stoicescu ei nõustunud R. Kaljulaidi arvamusega ja lisas, et sabotaažiakte pannakse toime riigi vastu, mitte erafirma vastu. Sama võib toimuda ka maismaal rünnates ettevõtteid, mis on kriitilise tähtsusega Eesti riigi jaoks.

Raimond Kaljulaidi sõnul ei ole andmeid ründamise kohta.

Toivo Praakel märkis, et telekommunikatsiooni ettevõtted pakuvad elutähtsaid teenuseid tänu millele ühiskond toimib tervikuna.

Kalev Stoicescu käsitles merede ja ookeanide erinevaid ilmastikutingimusi Newnew Polar Beari näitel.

Johan-Elias Seljamaa rääkis mereliste ja kineetiliste võimete arendamisest. J.-E. Seljamaa sõnul ei ole need võimed mõeldud vaid veealuse infra kaitseks, vaid ka teisteks mereväe ülesanneteks. Lisaks selgitas ta erinevate merealadega ja meremeeste oskustega seonduvat.

Peeter Tali küsis, et milliseid laevu oleks Eesti mereväel vaja, et tagada kineetiline heidutus.

Johan-Elias Seljamaa vastas.

Heiki Lindpere selgitas merivõllaga seonduvat. Merivõll on seaduse alusel tekkiv pant laevale seadusega sätestatud nõuete tagamiseks, mis lihtsustab laeva arestimist esimeses sadamas. H. Lindpere sõnul on vaja saavutada, et vandaal maksab.

Kalev Stoicescu arvates ei ole küsimus alati tahtlikkuses või mittetahtlikkuses. Kui kahju on tekitatud, siis tuleb see igal juhul hüvitada.

Heiki Lindpere arvates peaks tahtliku veealuste kaablite ja juhtmete purustamise korral olema õigus laev konfiskeerida.

Raimond Kaljulaid juhtis tähelepanu, et Läänemerel juhtunud intsidentide osas on osad uurimised lahtised ja osad raugenud, nagu nt Nord Streami puhul. Läti ja Rootsi vahelise merekaabli purunemise kohta k.a jaanuaris teatas Rootsi prokuratuur, et see oli õnnetus.

Eve Talts sõnas, et kaitsevõimekus ja süüdlase kindlakstegemine ning kahjude hüvitamine on eraldi teemad. Eesmärk on suurendada nägemust merel ja merel toimuvast aru saada.

Anti Poolamets käsitles provokatsioonidega seonduvat. A. Poolametsa arvates peaks reageerimistasandi viima siiski peaministri tasemele.

Margit Grossi sõnul on eelnõus, et otsuse teeb kaitseminister sarnaselt renegaadiga, sest sündmused võivad eskaleeruda väga kiiresti ja erinevatel aegadel ning peaministrilt otsuse saamine ei pruugi kriitilises olukorras olla võimalik. Kaitseminister on üks valitsuse liikmetest ja tal on alati võimalik peaministrit teavitada.

Kalev Stoicescu tänas kaasatuid istungil osalemast.

Koos Kaitseministeeriumi esindajatega vaadati läbi komisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja A. Engeli poolt ettevalmistatud juhtivkomisjoni muudatusettepanekute projektid.

Muudatusettepanek nr 1:

1. Lisada eelnõu § 1 punktis 4 sätestatud § 47¹ lõikes 3 pärast sõna „teavitab“ sõnad „esimesel võimalusel“.

Selgitus: *Lipuriigi teavitamine on küll rahvusvahelise õiguse kohaselt kohustuslik, kuid möödapääsmatul juhul, mil on vaja koheselt ohtu tõrjuda, peab säilima võimalus jõudu kasutada ka siis, kui lipuriiki pole võimalik koheselt välja selgitada või teavitust pole võimalik nii kiiresti teha. Seetõttu täpsustatakse sättes õigusselguse huvides, et lipuriiki teavitatakse esimesel võimalusel. Tavapäraselt toimub teavitus diplomaatiliste kanalite kaudu ja seda põhimõtet kõnesoleva seaduseelnõuga ei muudeta. Teavitamine toimub esimesel võimalusel läbi diplomaatiliste kanalite.*

Riigikaitsekomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Kalev Stoicescu, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga).

Muudatusettepanek nr 2:

2. Täiendada eelnõu uue §-ga 3 järgmises sõnastuses:

„§ 3. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus jõustub Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval.“

***Selgitus:** Paraku on Läänemeresel jätkunud elutähtsate jm taristute kahjustamine, mistõttu tuleb seadus jõustada võimalikult kiiresti. Muudatusettepaneku tulemusel jõustub seadus 9 päeva varem.*

Riigikaitsekomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Kalev Stoicescu, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga).

Heiki Lindpere soovitas muuta riigipiiri seadust, mille kohta koostas koos komisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja Aivar Engeli alljärgneva muudatusettepaneku projekti.

1. Teha eelnõus järgmised sisuliselt omavahel seotud muudatusettepanekud:

1.1. Sõnastada eelnõu pealkiri järgmiselt: „Kaitseväe korralduse seaduse, majandusvööndi seaduse ja riigipiiri seaduse muutmise seadus“

1.2. Täiendada eelnõu uue §-ga järgmises sõnastuses:

„§ Riigipiiri seaduse muutmine

Riigipiiri seaduse paragrahvi 13 lõiget 1² täiendatakse punktiga 13 järgmises sõnastuses:

„13) laeva ankru tahtlik või hooletusest tingitud lohistamine merepõhjas, millega tekitatakse kahju seal lebavatele või sinna paigaldatud kaablitele või torujuhtmetele.““

***Selgitus:** Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni (UNCLOS) artiklis 19 toodud loetelu pole ammendav ja annab rannikuriigile võimalusi oma seadustes tuua täiendavaid kriteeriume. UNCLOS-i art 21, siis selle lg 1 sätestab mhs Rannikuriik võib kooskõlas käesoleva konventsiooni ja muude rahvusvahelise õiguse normidega vastu võtta oma territoriaalmerest rahumeelset läbisõitu reguleerivaid õigusakte, mis käsitlevad*

- a) meresõidu ohutust ja laevaliiklust;*
- b) navigatsioonivahendite ja -rajatiste ning muude vahendite ja rajatiste kaitset;*
- c) kaablite ja torujuhtmete kaitset;*

Vladimir Arhipovi sõnul ei ole ankur ainus vahend kaablite ja torujuhtmete kahjustamiseks, traalimisega on samuti võimalik neid kahjustada.

Margit Gross ütles, et ettevalmistamisel on teine seadusemuudatuse pakett, millega muudetakse ka riigipiiri seadust ning valitsusse peaks see jõudma käesoleva aasta kevadel.

Aivar Engeli sõnul võiks siiski muuta riigipiiri seadust ning hiljem saaks vajadusel seaduses täna pakutud sõnastust muuta, sest pole kindel, millal teise paketi eelnõu Riigikokku jõuab

ning kes saab juhtivkomisjoniks. Riigikaitsekomisjon ei ole riigipiiri seaduse juhtivkomisjoniks.

Arutuse tulemusena leiti, et riigikaitsekomisjon ei esita seda muudatusettepanekut.

Riigikaitsekomisjon arutas riigikaitsekomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja arvamusest tulenevalt alljärgnevat eelnõu sätet:

„Eelnõu § 1 punkt 4, millega sätestatakse KKS § 47¹ lõige 5

(5) Kaitseväel on õigus jõu kasutamisel muu hulgas tsiviilveesõiduk või muu tsiviilujuvvahend Eesti merealal peatada, ümber suunata või sundida Eesti sise- ja territoriaalmerest lahkuma, ning juhul, kui ohu tõrjumine ühegi muu meetmega ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik, see uputada.“

Aivar Engel soovitas kaaluda sõnastuse täpsustamist. Sõna „uputamine“ ei oleks siinkohal asjakohane, see ei peaks olema primaarseks eesmärgiks. A. Engeli arvates oleks parem kasutada sõna „hävitada“ või „tõkestada“ või sõnu „kahjutuks teha“. Alati ei pea kaasnema uputamine, eriti mehitatud veesõidukite või näiteks ka tankerlaevade puhul.

Eda-Loo Suuna sõnul tagab see sõnastus selle, et vastav tegevus järgneb kui korrakaitse seaduse alusel antavad meetmed ei anna tulemust.

Leo Kunnase arvates ei peaks sõjalaeva eesmärk olema tsiviillaeva uputamine.

Johan-Elias Seljamaa sõnul on „uputamine“ mereväe jaoks selge ja viimaseks abinõuks.

Raimond Kaljulaidi arvates on „uputamine“ selgem.

Kalev Stoicescu sõnul tuleks lähtuda mereväe arusaamast.

Otsustati:

2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 26.03.2025 (konsensus: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Kalev Stoicescu, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga).

2.2. Kui teine lugemine lõpetatakse, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda ja viia läbi lõpphääletus 09.04.2025 kell 14:00 (konsensus: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Kalev Stoicescu, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga).

2.3. Eelnõu vajab seadusena vastuvõtmiseks Riigikogu poolthälteenamust (konsensus: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Kalev Stoicescu, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga).

3. Info ja muud küsimused

3.1 Käsitleti ajateenijate ja reservväelaste toetustega seonduvat.

Margit Gross andis teada, et riigikaitse arengukava raames nähakse ette toetuste suurendamine, kuid millisel viisil, on veel arutusel.

Kalev Stoicescu sõnul jätkatakse teema käsitlemist homsel riigikaitsekomisjon istungil, kuhu on kutsutud kaitseminister Hanno Pevkur.

3.2 Riigikaitsekomisjoni esimehe Kalev Stoicescu lähetamine 30.03.-03.04.2025 töövisiidile Ameerika Ühendriikidesse, Washingtoni

Otsustati:

3.2.1 Lähetada Kalev Stoicescu 30.03.-03.04.25 Ameerika Ühendriikidesse. Lähetuskulud katta riigikaitsekomisjoni välislähetuste eelarvest (konsensus: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Kalev Stoicescu, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga).

3.3 Riigikaitsekomisjoni liikme Raimond Kaljulaidi lähetamine Tšehhi Vabariiki, Prahasse osalema 12.-14.06.2025 rahvusvahelisel julgeolekufoorumil „GLOBSEC 2025“

3.3.1 Lähetada Raimond Kaljulaid 12.-14.06.2025 Tšehhi Vabariiki osalema julgeolekufoorumil „GLOBSEC 2025“. Lähetuskulud katta riigikaitsekomisjoni välislähetuste eelarvest (konsensus: Vladimir Arhipov, Enn Eesmaa, Raimond Kaljulaid, Leo Kunnas, Alar Laneman, Anti Poolamets, Mati Raidma, Priit Sibul, Kalev Stoicescu, Peeter Tali, Kristo Enn Vaga).

(allkirjastatud digitaalselt)
Kalev Stoicescu
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Irene Kiil
protokollija